

במדבר ל' מטות שמה
ב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר

ב ומליל משה עם רישי
 שבטיא לבני ישראל
 למימר דין פתגמא די

רש"י

א (ב) ראשי המטות. חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה ואחר כך לכל בני ישראל ומנין שאף שאר הדברות
 קן תלמוד לומר (שמות לד לא) וישבו אליו אהרן וכל הנשיאים צעדה וידבר משה אליהם ואחרי כן נגשו
 כל בני ישראל ומה ראה לאומרה כאן למד שהפרת נדרים ביחיד מומחה ואם אין יחיד מומחה מפר
 בשלשה הדיוטות (נדרים עט.) או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד נאמר כאן זה הדבר
 ונאמר בשמוטי חוץ (ויקרא יז ב) זה הדבר מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל שנאמר דבר אל
 אהרן וגו' אף זו נאמרה לכולן: זה הדבר. (ספרי) משה נתנבא צכה אמר ה' כחנות הלילה (שמות יא ד)
 והנביאים נתנבאו צכה אמר ה' מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר (ספרי) דבר אחר זה הדבר
 מיעוט הוא לומר שהחכם בלשון התרה ובעל בלשון הפרה כלשון הכתוב כאן ואם חלפו אין מותר ואין
 מופר (ספרי):

עמרת רש"י

(ב) ראשי המטות. למה נאמר אל ראשי המטות והלא לכל ישראל נאמר פרשה זו כמו
 שמפרש רש"י בסמוך [גור אריה] אלא חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה ואחר כך לכל בני ישראל
 ומנין שאף שאר הדברות קן תלמוד לומר (שמות לד לא) וישבו אליו אהרן וכל הנשיאים
 צעדה וידבר משה אליהם ואחרי כן נגשו כל בני ישראל ומה ראה לאומרה עוד פעם כאן
 הואיל ובכל התורה כולה חלק כבוד לנשיאים למד שהפרת נדרים ביחיד מומחה דראשי
 המטות כתיב כלומר אחד מראשי המטות והוא עוקר הנדר מעקרו כאלו לא היה כאן נדר
 מעולם ואם אין יחיד מומחה מפר בשלשה הדיוטות (נדרים עט.) דסברה הוא שצריך יותר
 הדיוטות ממומחים ושנים אי אפשר שאין בית דין שקול לכן מוסיפין עליהם עוד אחד או יכול
 שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד ופירושו לבני ישראל בעבור ישראל כלומר
 שילמד לנשיאים כדי שהם ילמדו לישראל ומתרחץ [שפתי חכמים] נאמר כאן זה הדבר ונאמר
 בשמוטי חוץ (ויקרא יז ב) זה הדבר מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל שנאמר
 דבר אל אהרן וגו' אף זו נאמרה לכולן: זה הדבר. (ספרי) משה נתנבא קודם עמידתו בהר
 סיני צכה אמר ה' כחנות הלילה (שמות יא ד) והנביאים גם נתנבאו צכה אמר ה' מוסף
 עליהם משה שנתנבא אחר קידון עור פניו בלשון זה הדבר (ספרי) שהיא מעלה יתירה שהדבר
 עצמו ששמע מהקב"ה היה ברור וזה נקרא אספלקריא המאירה מה שאין כן בשאר הנביאים ולא
 היה מדבר להם אלא בחידות או על ידי חלומות וזה נקרא אספלקריא שאינה מאירה. דבר אחר
 זה הדבר מיעוט הוא לומר שהחכם מבטל הנדר בלשון התרה כי הוא מתיר נדרים אלא
 בחרטה ובעל בלשון הפרה כי הבעל מפר נדרי אשתו ואב נדרי בתו בלא חרטה ובלא נתנית
 טעם אם כן שייך ביה לשון הפרה כלשון הכתוב כאן דכתיב לאסור איסור על נפשו לא יחל
 דברו דמשמע הוא לא יחל דברו אבל אחר יחל לו וכתיב לאסור אסר שמשמע הוא אסר
 [מלשון קשר] עליו דבר פלוני ואחר בא ומתיר לו הקשר הזה שאסר עליו [שפתי חכמים] ואם

שמו

במדבר 5 מוטות

תרגום

צוה יהוה: ג איש כי יודר נדר ליהוה
או השבע שבעה לאסר אסר על-
נפשו לא יחל דברו בכל היציא
מפיו יעשה: ד ואשה כיתדר נדר
ליהוה ואסרה אסר בבית אביה
בנעריה: ה ושמע אביה את נדרה
ואסרה אשר אסרה על נפשה
והחריש לה אביה וקמו כל נדריה
וכל אסר אשר אסרה על נפשה

פקוד יי: ג גבר ארי ידר
נדר קדם יי או יקים
קים למסר אסר על
נפשיה לא יבטל
פתגמיה בכל דיפוק
מפומיה יעבד: ד ואתתא
ארי תדר נדר קדם יי
ותסר אסר בבית
אביהא ברכיותהא:
ה וישמע אביהא ית
נדרה ואסרה די אסרת
על נפשה וישתוק לה
אביהא ויקומון כל
נדרהא וכל אסרי די
אסרת על נפשה

רש"י

(ג) נדר. האומר הרי עלי קונס שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני, יכול אפילו נשבע שיאכל נבלות
אני קורא עליו ככל היוצא מפיו יעשה תלמוד לומר לאסור אסר לאסור את המותר ולא להמיר את
האסור (ספרי): לא יחל דברו. כמו לא יחלל דברו לא יעשה דברו חולין (ספרי): (ד) בבית אביה.
ברשות אביה ואפילו אינה צמתו (ספרי): בנעריה. ולא קטנה ולא צוגרת שהקטנה אין נדרה נדר
והצוגרת אינה ברשותו של אביה להפיר נדריה ואי זו היא קטנה אמרו רבותינו בת י"א שנה ויום אחד
נדרה נדקין אם ידעה לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה נדרה נדר. בת י"ב שנה ויום אחד אינה
נריכה ליבדק (נדה מה):

עטרת רש"י

תלפו שהחכם הפר והבעל התיר הנדר אין מותר ואין מופר (ספרי): (ג) נדר. האומר הרי
דבר זה [שפתי חכמים] עלי קונס שלא אוכל שיהא אסור עלי כהקדש (ברכות נא.) או שלא
אעשה דבר פלוני, יכול אפילו נשבע שיאכל נבלות אני קורא עליו ככל היוצא מפיו יעשה
תלמוד לומר לאסור אסר לאסור את המותר ולא להמיר את האסור (ספרי): לא יחל
דברו. כמו לא יחלל דברו לא יעשה דברו חולין (ספרי): (ד) בבית אביה. מדכתיב בסוף
הפרשה (פסוק יז) בנעוריה בית אביה ולא כתיב בבית אביה בנעוריה כדכתיב כאן שמע מינה
בנעוריה היא נחשבת בית אביה [גור אריה] כלומר ברשות אביה ואפילו אינה צמתו (ספרי):
בנעריה. ולא קטנה ולא צוגרת שהקטנה אין נדרה נדר אם לא ידעה למי נדרה [גור אריה]
והצוגרת אינה ברשותו של אביה להפיר נדריה ואי זו היא קטנה אמרו רבותינו בת י"א שנה
ויום אחד נדרה נדקין אם ידעה לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה נדרה נדר. בת י"ב שנה
ויום אחד אינה נריכה ליבדק (נדה מה):

יְקוּמוּן: וְאִם אֶעֱדִי
 אָבוּהָא יְתָה בְיוֹמָא
 דְּשָׁמַע כָּל נְדָרָהָא
 וְאֶסְרָהָא דִּי אֶסְרַת עַל
 נַפְשָׁהּ לֹא יְקוּמוּן וּמִן
 קָדָם יִי יִשְׁתַּבֵּק לָהּ
 אֲרִי אֶעֱדִי אָבוּהָא יְתָה:
 וְאִם מְהוּהָ תְהוּי לְגַבְר

יְקוּמוּן: וְאִם אֶעֱדִי
 אָבוּהָא יְתָה בְיוֹמָא
 דְּשָׁמַע כָּל נְדָרָהָא
 וְאֶסְרָהָא דִּי אֶסְרַת עַל
 נַפְשָׁהּ לֹא יְקוּמוּן וּמִן
 קָדָם יִי יִשְׁתַּבֵּק לָהּ
 אֲרִי אֶעֱדִי אָבוּהָא יְתָה:
 וְאִם מְהוּהָ תְהוּי לְגַבְר

רש"י

(ו) ואם הניא אביה אתה. אם מנע אותה מן הנדר כלומר שהפר לה. הנאה זו אינו יודע מה היא כשהוא אומר (פסוק ט) ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר היא אומר הנאה זו הפרה. ופשוטו לשון מניעה והסרה וכן (במדבר לב ז) ולמה תניאון וכן (תהלים קמ"ה ה) שמן ראש אל יני ראשי וכן (במדבר י"ד לד) וידעתם את תנואתי. את אשר סרתם מעלי: וד' יס"ח ל"ה. במה הכתוב מדבר נאשה שנדרה בניזר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ועוברת על נדרה ושומה יין ומטמאה למתים זו היא שנריכה סליחה ואף על פי שהוא מופר. ואם המופרים נריכים סליחה קל ותומר לשאינן מופרים (ספרי) (קדושין פ"א:): (ז) ואם היו תהיה לאיש. (נדרים ס"ו.) זו ארוסה או אינו אלא נשואה כשהוא אומר (פסוק י"א) ואם בית אישה נדרה הרי נשואה אמור וכאן בארוסה ונא לחלוק בה נשואה ובעלה מפירין נדריה הפר האב ולא הפר הבעל או הפר הבעל ולא הפר האב הרי זה אינו מופר ואין צריך לומר אם קיים אחד מהם: ונדריה עליה. שנדרה בית אביה ולא שמע בהן אביה ולא הופרו ולא הוקמו:

עמדת רש"י

(ו) ואם הניא אביה אתה. אם מנע אותה מן הנדר כלומר שהפר לה. הנאה זו דכתיב גבי אב אינו יודע מה היא באיזה דבר הוא מונע אותה מן הנדר אם מניעה כמשמעה שאם נדרה שלא תשתה יין הוא אומר לה שתה יין אם כזה הויה הנאה או אולי מונע אותה על ידי שמפר לה את נדרה כגון שאומר לה מופר לך כשהוא אומר (פסוק ט) ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר הוא אומר הנאה זו הפרה. ופשוטו של מקרא, הוא לשון מניעה והסרה כמו בשאר מקום וכן (במדבר לב ז) ולמה תניאון וכן (תהלים קמ"ה ה) שמן ראש אל יני אל יסיר (רש"י שם) ראשי וכן (במדבר י"ד לד) וידעתם את תנואתי. את אשר סרתם מעלי אלא שכאן אנו דורשין אותו שהוא הפרה (גור אריה): וד' יס"ח ל"ה. במה הכתוב מדבר נאשה שנדרה בניזר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ועוברת על נדרה ושומה יין ומטמאה למתים זו היא שנריכה סליחה ואף על פי שהוא מופר. ואם המופרים נריכים סליחה קל ותומר לשאינן מופרים (ספרי) (קדושין פ"א:): (ז) ואם היו תהיה לאיש. (נדרים ס"ו.) זו ארוסה כי סתם הויה לשון קידושין או אינו אלא נשואה דאשכחן נמי הויה גבי נשואה כשהוא אומר (פסוק י"א) ואם בית אישה נדרה הרי נשואה אמור וכאן בודאי בארוסה מדכתיב ואם היו תהיה לאיש שהוא לשון הויה לקידושין ונא לחלוק בה בארוסה, ולא כללן הכתוב בכלל אחד עם נשואה שאביה ובעלה בארוסה מפירין נדריה הפר האב ולא הפר הבעל או הפר הבעל ולא הפר האב הרי זה אינו מופר ואין צריך לומר אם קיים אחד מהם שאיך אינו יכול להפר [שפתי חכמים]: ונדריה עליה. שנדרה

וְנִדְרָהּ אֵלֶּה אֹו פְרוֹשׁ
 סְפוֹתֶהָ דִּי אֶסְרֵת עַל
 נַפְשָׁהּ: ח וְשָׁמַע בְּעֵלֶה
 בְּיוֹמָא דְשָׁמַע וְיִשְׁתַּוֵּק
 לָהּ וְיִקְוֹמוֹן נִדְרָהּ
 וְאֶסְרָהּ דִּי אֶסְרֵת עַל
 נַפְשָׁהּ יְקוּמוֹן: ט וְאִם
 בְּיוֹמָא דְשָׁמַע בְּעֵלֶה
 אֶעֱדֵי יְתָהּ וּבְטַל יֵת
 נִדְרָהּ דִּי עֵלֶה וְיֵת
 פְרוֹשׁ סְפוֹתֶהָ דִּי
 אֶסְרֵת עַל נַפְשָׁהּ וּמִן
 קָדָם יִשְׁתַּבֵּי֩ לָהּ:
 י וְנִדְרָ אֶרְמָלָא וּמִתְרַבָּא
 כָּל דִּי אֶסְרֵת עַל
 נַפְשָׁהּ יְקוּם עֵלֶה:
 יא וְאִם בֵּית בְּעֵלֶה נִדְרֵת

אוּ מִבְּטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אֶסְרָה עַל-
 נַפְשָׁהּ: ח וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמַעוּ
 וְהִחְרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נִדְרֶיהָ וְאֶסְרָהּ
 אֲשֶׁר-אֶסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ יְקוּמוּ: ט וְאִם
 בְּיוֹם שָׁמַע אִישָׁהּ יֵנִיא אוֹתָהּ וְהִפִּיר
 אֶת-נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְּטָא
 שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אֶסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ
 וְיִהְיֶה יִסְלַח-לָהּ: י וְנִדְרָ אֶלְמָנָה
 וְגֵרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר-אֶסְרָה עַל-נַפְשָׁהּ
 יְקוּם עָלֶיהָ: יא וְאִם-בֵּית אִישָׁהּ נִדְרָהּ

רש"י

(ט) ושמע אישה וגו'. הרי לך שאם קיים הבעל שהוא קיים (ספרי): (ט) ואם ביום שמע אישה יניא אותה והפיר את נדרה אשר עליה. יכול אפילו לא הפיר האב חלמוד לומר (פסוק יז) ננעוריה בית אביה כל שננעוריה ברשות אביה היא (ספרי): (י) כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה. לפי שאינה לא ברשות אב ולא ברשות בעל ובאלמנה מן הנשואין הכתוב מדבר אבל אלמנה מן האירוסין מת הבעל נתרוקנה רשות לאב (ספרי נדרים ע.): (יא) ואם בית אישה נדרה. נשואה הכתוב מדבר (ספרי):

עמרת רש"י

בבית אביה ולא שמע בהן אביה לכן ולא הופרו ולא הוקמו על ידי האב [שפתי חכמים]:
 (ח) ושמע אישה וגו'. הרי לך שאם קיים הבעל שהוא קיים (ספרי): (ט) ואם ביום שמע אישה יניא אותה והפיר את נדרה אשר עליה. יכול אפילו לא הפיר האב חלמוד לומר (פסוק יז) ננעוריה בית אביה כל שננעוריה ברשות אביה היא (ספרי): לא שנא פנויה לא שנא ארוסה שכל זמן שהיא נערה לא פקעה רשותיה מינה [מורחין]: (י) כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה. לפי שאינה לא ברשות אב ולא ברשות בעל כלומר אלמנה אינה ברשות האב וגרושה אינה ברשות הבעל להפיר לה ובאלמנה מן הנשואין הכתוב מדבר אבל אלמנה מן האירוסין מת הבעל נתרוקנה רשות לאב (ספרי נדרים ע.) כמו אדם המריק שקו ונותן לחבירו כל מה שהיה בשקו, כן הבעל נשאר ריקן והוריש לאב כל זכות שהיה לו
 בה [שפתי חכמים]: (יא) ואם בית אישה נדרה. נשואה הכתוב מדבר (ספרי):

או אָסֶרֶת אָסֶר עַל
נִפְשָׁה בְּקִיּוֹם: יב וַיִּשְׁמַע
בַּעֲלָה וַיִּשְׁתּוֹק לָהּ לֹא
אֲעִדִי יִתְהוֹן וַיְקוּמוֹן כָּל
גְּדֻרָהּ וְכָל אֶסְרֵי דִי
אָסֶרֶת עַל נִפְשָׁה
יְקוּמוֹן: יג וְאִם בְּפִלְא
יִכְטַל יִתְהוֹן בַּעֲלָה
בְּיוֹמָא דִי שָׁמַע כָּל
אֶפְקוֹת סְפוּתָהּ
לְגְדֻרָהּ וְלֵאסֶר נִפְשָׁה
לֹא יְקוּמוֹן בַּעֲלָה
בְּפִלְגוֹן וּמִן קָדָם יי
וַיִּשְׁתַּבֵּק לָהּ: יד כָּל גְּדֻר
וְכָל קִיּוּמַת אָסֶר
לְסַגְפָּא נִפְשָׁה בַּעֲלָה
יְקִימוֹנוֹן וּבַעֲלָה יִכְטַלְנוּן:
טו וְאִם מִשְׁתַּק יִשְׁתּוֹק
לָהּ בַּעֲלָה מִיּוֹם לְיוֹם
וַיְקִיִּים יֵת כָּל גְּדֻרָהּ
אוּ יֵת כָּל אֶסְרָהּ דִי

אוֹ-אֶסְרָה אָסֶר עַל-נִפְשָׁה בְּשִׁבְעָה:
יב וַיִּשְׁמַע אִישָׁה וְהַחֲרִישׁ לָהּ לֹא הִנְיָא
אֶתָּה וְקָמוּ כָּל-גְּדֻרֶיהָ וְכָל-אָסֶר
אֲשֶׁר-אֶסְרָה עַל-נִפְשָׁה יְקוּם: יג וְאִם-
הִפְרִי יִפְרֵי אַתֶּם | אִישָׁה בְּיוֹם שָׁמְעוּ
כָּל-מוֹצָא שְׁפָתֶיהָ לְגְדֻרֶיהָ וְלֵאסֶר
נִפְשָׁה לֹא יְקוּם אִישָׁה הַפָּרִם וַיְהוֹה
יִסְלַח-לָהּ: יד כָּל-גְּדֻר וְכָל-שִׁבְעַת
אָסֶר לַעֲנַת נִפְשָׁה אִישָׁה יְקִימוֹנוּ
וְאִישָׁה יִפְרְנוּ: טו וְאִם-הַחֲרִישׁ יַחֲרִישׁ
לָהּ אִישָׁה מִיּוֹם אֶל-יוֹם וְהַקִּיִּים אֶת-
כָּל-גְּדֻרֶיהָ אוּ אֶת-כָּל-אֶסְרֶיהָ אֲשֶׁר
עָלֶיהָ הַקִּיִּים אַתֶּם כִּי-הַחֲרִישׁ לָהּ

רש"י

(יד) כל גדר וכל שבעת אסר וגו'. לפי שאמר שהצעל מפר יכול כל נדרים במשמע תלמוד לומר לענות נפש אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש בלבד והם מפורשים במכסת נדרים (דף עט.): (טו) מיום א' יום. שלא תאמר מעת לעת לכך נאמר מיום אל יום ללמדך שאין מפר אלא עד שתחשך (ספרי נדרים עו.):

עמדת רש"י

(יד) כל גדר וכל שבעת אסר וגו'. לפי שאמר שהצעל מפר יכול כל נדרים במשמע תלמוד לומר לענות נפש אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש בלבד כגון שלא תטעום אחד מכל המינים או שלא תשתה מכל מיני משקים [שפתי חכמים] והם מפורשים במכסת נדרים (דף עט.): (טו) מיום א' יום. שלא תאמר מה דכתיב לעיל ושמע אישה ביום שמעו היינו מעת לעת שהוא כ"ד שעות לכך נאמר מיום אל יום ללמדך שאין מפר אלא עד שתחשך (ספרי נדרים עו.): אפילו שמע סמוך לשקיעת החמה ושתק עד שתחשך שוב אינו מפר (שפתי

:חכמים)

בְּיוֹם שָׁמְעוּ: טו וְאִם-הִפֵּר יִפְר אֶתֶם
 אַחֲרֵי שָׁמְעוּ וְנִשְׂא אֶת-עֹנֶה: יז אֱלֹהֵי
 הַחֲקִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה
 בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין-אָב לְבִתּוֹ
 בְּנִעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ שְׁנֵי לֹא א וַיִּדְבֹר
 יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב נָקֵם נִקְמַת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחֲרֵי
 תֵּאָסֵף אֶל-עַמִּיד: ג וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל-
 בְּתֵר כֵּן תִּתְכַבֵּשׁ לְעַמֶּיךָ: ג וּמְלִיל מֹשֶׁה עִם עֵמָא לְמִימַר וְרִיזוּ מִנְכוּן גְּבָרִין לְחִילָא

רש"י

(טו) אחרי שמעו. אחרי שמע וקיים שאמר חפשי צו וחזר והפר לה אפילו צו ציוס: ונשא את עונדה. הוא נכנס תחתיה. למדנו מכאן שהגורם תקלה לחצירו הוא נכנס תחתיו לכל עונשין (ספרי):
 זא (ז) מאת המדינים. ולא מאת המואבים שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה שהיו יראים מהם שיהיו שוללים אותם שלא נאמר אלף (דברים ז ט) ואל תתגר צם מלחמה. אבל מדיינים נתעברו על ריב לא להם דבר אחר מפני צ' פרידות טובות שיש לי להוליא מהם רות המואביה ונעמה העמונית (מ"א יד כא ז"ק לח:): (ג) וידבר משה וגו'. (ספרי) אף על פי שמע שמיתחו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא איחר:

עטרת רש"י

(טז) אחרי שמעו. אחרי שמע את נדרה וקיים שאמר חפשי צו שאז כבר אינו יכול להפר אפילו בו ביום [שפתי חכמים] ואם בכל זאת וחזר והפר לה אפילו צו ציוס: אז ונשא את עונדה. הוא נכנס תחתיה. למדנו מכאן שהגורם תקלה לחצירו הוא נכנס תחתיו לכל עונשין (ספרי):

זא (ב) מאת המדינים. ולא מאת המואבים אף שהם שכרו את בלעם לקלל את ישראל אבל מכיון שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה שהיו יראים מהם מישראל שיהיו שוללים אותם לכן מצינו אצל המואבים שלא נאמר אלף (דברים ז ט) ואל תתגר צם מלחמה. אבל מדיינים נתעברו נתרגזו לריב עם ישראל על ריב לא להם כי ישראל לא נסעו דרך ארצם ולא היה להם לריב עם ישראל. דבר אחר מפני צ' פרידות גזלות טובות שיש לי להוליא מהם רות המואביה ונעמה העמונית (מ"א יד כא ז"ק לח:): אף שרק רות באה ממואב, ורש"י נקט לשון הגמרא [שפתי חכמים]: (ג) וידבר משה וגו'. (ספרי) אף על פי שמע שמיתחו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא איחר דאם לא כן וידבר משה אל העם למה לי פשיטא שעשה מה שציוה לו הקב"ה [שפתי חכמים]:

במדבר לא מטות שנה

תרגום

העם לאמר החלצו מאתכם אנשים
 לצבא ויהיו על-מדון לתת נקמת-
 יהוה במדון: ה אלף למטה אלף
 למטה לכל מטות ישראל תשלחו
 לצבא: ה וימסרו מאלפי ישראל אלף
 למטה שנים-עשר אלף חלוצי צבא:
 וישלח אתם משה אלף למטה
 לצבא אתם ואת-פינחס בן-אלעזר

ויהיו על מדון למיכה
 פרענות דין עמא דין
 במדון: ה אלפא לשבטא
 אלפא לשבטא לכל
 שבטיא דישראל
 תשלחון לחילא:
 ה ואתבחרו מאלפיא
 דישראל אלפא
 לשבטא תרי עשר
 אלפין מורו חילא:
 וישלח יתהון משה
 אלפא לשבטא לחילא

רש"י

החלצו. כתרנונו לשון חלוצי צבא מזויינים: אנשים. לדיקים (תנחומא) וכן (שמות עז ט) צחר לנו אנשים וכן (דברים א יג) אנשים חכמים ודועים: נקמת ה'. שהעומד כנגד ישראל כאילו עומד כנגד הקב"ה: (ד) לב מטות ישראל. (ספרי) לרבות שצט לוי: (ה) וימסרו. להודיעך שצחן של רועי ישראל כמה הם חביבים על ישראל עד שלא שמעו צמיתתו מה הוא אומר (שמות יז ד) עוד מעט וסקלוני ומשמעו שמיחת משה תלויה בנקמת מדין לא רצו ללכת עד שנמסרו על כרחן (ספרי): (ו) אתם ואת פינחס. מגיד שהיה פינחס שקול כנגד כולם. ומפני מה הלך פינחס ולא הלך אלעזר אמר הקב"ה מי שהתחיל בצמחה שהרג כוזב צור יגמור. דבר אחר שהלך לנקום נקמת יוסף אבי אמו שנאמר (בראשית לו לו) והמדנים מכרו אותו (ספרי) ומנין שהיתה אמו של פינחס משל יוסף שנאמר (שמות ו כה) מצנות

עפרת רש"י

החלצו. כתרנונו וריוו מנכון גוברין לחילא לשון חלוצי צבא מזויינים: אנשים. פשיטא דהא אין דרכן של נשים שיוצאות למלחמה אלא ללמדך שהיו [שפתי חכמים] לדיקים (תנחומא) וכן (שמות עז ט) צחר לנו אנשים וכן (דברים א יג) אנשים חכמים ודועים: נקמת ה'. למה לא כתיב נקמת ישראל כמו שאמר לו הקב"ה אלא ללמדך [שפתי חכמים] שהעומד כנגד ישראל כאילו עומד כנגד הקב"ה: (ד) לב מטות ישראל. (ספרי) לרבות שצט לוי שהיה נסוף על י"ב שבטים שנכתבו בקרא. ומה שכתוב וימסרו מאלפי ישראל שנים עשר אלף היינו אותם י"ב אלף שהלכו לצבא המלחמה, והאלף משבט לוי לא היו חלוצים לצבא אלא עם הארון היו. והיו גם אלף מפני גזירת הכתוב שיהיו מכל מטות ישראל אלף [גזר אריה]: (ה) וימסרו. כמו וינתנו (אבן עזרא) ולא נאמר ויקח משה י"ב אלף חלוצי צבא אלא וימסרו [שפתי חכמים] להודיעך שצחן של רועי ישראל כמה הם חביבים על ישראל עד שלא שמעו צמיתתו מה הוא אומר (שמות יז ד) עוד מעט וסקלוני ומשמעו שמיחת משה תלויה בנקמת מדין לא רצו ללכת עד שנמסרו על כרחן (ספרי): (ו) אתם ואת פינחס. אותם השני למה לי [גזר אריה] אלא מגיד

יִתְהוֹן וַיִּת פִּינַחַס בֶּר
אֲלֶעָזָר כֹּהֵנָא לְחִילָא
וּמְנֵי דְקוּדְשָׁא וַחֲצִצְרֹת
יִבְבְּתָא בִּידְיָהּ:
וְאִתְחִילוּ עַל מְדִין כְּמָא
דִּי פְקִיד יִי יִת מִשֶּׁה
וּקְטְלוּ כָּל דְּכוּרָא: ח וַיִּת
מַלְכֵי מְדִין קָטְלוּ עַל
קְטִילֵיהוֹן יִת אָוִי וַיִּת

הַכֹּהֵן לְצַבָּא וְכֹלֵי הַקֹּדֶשׁ וַחֲצִצְרֹת
הַתְּרוּעָה בִּידּוֹ: ז וַיִּצְבְּאוּ עַל־מְדִין
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיִּהְרֹגוּ
כָּל־זָכָר: ח וְאֶת־מַלְכֵי מְדִין הֲרֹגוּ
עַל־חֲלָלֵיהֶם אֶת־אָוִי וְאֶת־רְקָם
וְאֶת־צֹר וְאֶת־חֹר וְאֶת־רֹבַע חַמֶּשֶׁת

רש"י

פוטחאל מורע יתרו שפיטס עגלים לעבודה זרה ומורע יוסף שפטפט צירנו. דבר אחר שהיה משוח מלחמה (דברים כג סוטה מג.): וב"י הקדוש. זה הארון והצץ שהיה צלעם עמהם ומפריח מלכי מדנין נכשפים והוא עצמו פורח עמהם הראה להם את הצץ שהשם חקוק בו והם נופלים לכך נאמר (פסוק ח) על חלליהם במלכי מדין שנופלים על החללים מן האויר וכן צלעם כתיב (על) [אל] חלליהם בספר יהושע (יג כב): בידו. ברשותו. וכן (נמדבר כא כו) ויקח את כל ארצו מידו: (ח) חמישת מלכי מדין. וכי איני רואה שחמשה מנה הכתוב למה הוזקק לומר חמשת אלא ללמדך ששון כולם נענה והושוו כולם בפורענות. צלעם הלך שם ליעול שכן עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל נענמו (ספרי) ואלא ממדין לקראת ישראל

עמרת רש"י

שהיה פינחס שקול כנגד כולם. ומפני מה הלך פינחס ולא הלך אלעזר אמר הקב"ה מי שהתחיל במנוה שהרג כוזב צד צור יגמור. דבר אחר שהלך לנקום נקמת יוסף אבי אמו שנאמר (בראשית לו לו) והמדנים מכרו אותי (ספרי) ומנין שהיתה אמו של פינחס משל יוסף שנאמר (שמות ו כה) מצות פוטחאל מורע יתרו שפיטס עגלים לעבודה זרה ומורע יוסף שפטפט צירנו. דבר אחר שהיה משוח מלחמה (דברים כג סוטה מג.): וב"י הקדוש. זה הארון והצץ משום דשניהם נקראו קדש דכתיב בפרשת במדבר סיני (ג כ) ולא יבאו לראות כבלע את הקדש וגבי ציץ גם כן כחוב בו קדש לה' (שמות כו לו) [מזרח] שהיה צלעם עמהם עם המדינים במלחמה זו ומפריח מלכי מדין נכשפים והוא עצמו פורח עמהם הראה להם פינחס את הצץ שהשם חקוק בו והם נופלים לכך נאמר (פסוק ח) על חלליהם במלכי מדין שנופלים על החללים מן האויר וכן צלעם כתיב (על) [אל] חלליהם בספר יהושע (יג כב): בידו. ברשותו. כי אי אפשר לאמר שפינחס לקח בידו הארון והציץ והחצוצרות [שפתי חכמים] וכן (נמדבר כא כו) ויקח את כל ארצו מידו: (ח) חמישת מלכי מדין. וכי איני רואה שחמשה מנה הכתוב למה הוזקק לומר חמשת אלא ללמדך ששון כולם נענה והושוו כולם בפורענות. צלעם הלך דרך שם לילך אצל בלק [מזרח] ליעול שכן עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל נענמו (ספרי) ואלא ממדין לקראת ישראל ומשיאן ענה רעה לבטל המלחמה שנצטוו מפני הגבורה [גור אריה] אמר להם אם כשהייתם ששים רבוא לא יכלתם להם ועכשיו צ"ב אלף

רָקַם וְיָת צוּר וְיָת חוּר
 וְיָת רִבְעֵ חַמְשָׁא מַלְכֵי
 מְדִינָן וְיָת בְּלָעַם בַּר
 בְּעוֹר קָטְלוּ בְּחֶרֶב־אֵי:
 ט וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת
 גִּישֵׁי מְדִינָן וְיָת טַפְּלָהוֹן
 וְיָת כָּל בְּעִירָהוֹן וְיָת
 כָּל גִּיתִיהוֹן וְיָת כָּל
 גְּבֻסִיהוֹן בְּזוּ: י וְיָת כָּל
 קְרִוְיָהוֹן בְּמוֹתְבְּנֵיהוֹן
 וְיָת כָּל בֵּית סִגְדָתְהוֹן
 אֹקִידוּ בְּנוֹרָא: יא וַיֵּשְׁבוּ
 יָת כָּל עַדְרָאָה וְיָת כָּל

מַלְכֵי מְדִינָן וְיָת בְּלָעַם בְּן־בְּעוֹר
 הֲרָגוּ בְּחֶרֶב: ט וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 אֶת־גִּישֵׁי מְדִינָן וְאֶת־טַפָּם וְאֶת־כָּל־
 בְּהֵמָתָם וְאֶת־כָּל־מִקְנֵהֶם וְאֶת־כָּל־
 חֵילָם בְּזוּ: י וְאֶת כָּל־עִירֵיהֶם
 בְּמוֹשְׁבֹתָם וְאֶת כָּל־טִירָתָם שָׂרְפּוּ
 בְּאֵשׁ: יא וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הַשָּׁלָל וְאֶת
 כָּל־הַמְּלָקוֹחַ בְּאֶדָם וּבַבְּהֵמָה:

רש"י

ומשיאן ענה רעה אמר להם אם כשהייתם ששים רבוא לא יכלתם להם ועכשיו צ"ב אלף אחס צאים
 להלחם נתנו לו שכרו משלם ולא קפחוהו (ספרי): בחרב. הוא צא על ישראל והחליף אומנותו באומנות
 שאין נוחים אלא צפיהם על ידי חפלה וצקשה. וצא הוא ותפש אומנותם לקללם בפיו אף הם צאו עליו
 והחליפו אומנותם באומנות האומות שבאין חרב שנאמר (בראשית כז מ) ועל חרבך תחיה (תנחומא כז כג):
 (י) בירתם. מקום נטירין שלהם, שהוא לשון מושב כומרים יודעי חוקיהם (ספרי). דבר אחר לשון מושב
 שריהם כמו שמתורגם סרני פלשתיים טורני פלשתי: (יא) ויקחו את כל השלל וגו'. מגיד שהיו כשרים
 ולדיקים ולא נחשדו על הגזל לשלוח יד בצזה שלא ברשות שנאמר את כל השלל וגו' ועליהם מפורש בקבלה
 (שיר ו ו) שניך כעדד הרחלים וגו'. אף אנשי המלחמה שגך כולם לדיקים (ספרי): שצ"ל. הן מטלטלין של
 מלבוש ותכשיטין: בז. הוא ביזת מטלטלין שאינם תכשיט: מלקוח. אדם ובהמה. וצמקום שכחוב שבי אלל

עמרת רש"י

אחס צאים להלחם נתנו לו שכרו משלם ולא קפחוהו ולא פחתו מהשכר (ספרי): בחרב. הוא
 צא על ישראל והחליף אומנותו באומנותם שאין נוחים אלא צפיהם על ידי חפלה וצקשה. וצא
 הוא ותפש אומנותם לקללם בפיו אף הם צאו עליו והחליפו אומנותם באומנות האומות שבאין
 חרב שנאמר (בראשית כז מ) ועל חרבך תחיה (תנחומא כז כג): (י) בירתם. מקום נטירין
 סופרים (רש"י סוטה לה): שלהם, שהוא לשון מושב כומרים יודעי חוקיהם (ספרי). דבר אחר
 לשון מושב שריהם כמו שמתורגם סרני שרי פלשתיים טורני פלשתי שמע מינה דטורני פירוש
 שרים [שפתי חכמים]: (יא) ויקחו את כל השלל וגו'. מגיד שהיו כשרים ולדיקים ולא
 נחשדו על הגזל לשלוח יד בצזה שלא ברשות שנאמר את כל השלל וגו' ועליהם מפורש בקבלה
 (שיר ו ו) שניך קצינים וגבורים (רש"י שם) כעדד הרחלים וגו'. אף אנשי המלחמה שגך כולם
 לדיקים (ספרי): שצ"ל. הן מטלטלין של מלבוש ותכשיטין: בז. הוא ביזת מטלטלין שאינם
 תכשיט שבזו לעצמם ולא הביאו למשה כדכתיב לקמן (פסוק לב) ויהי המלקוח יתר הבז אשר
 בזו אנשי הצבא [גור אריה]: מלקוח. אדם ובהמה. וצמקום שכחוב שבי אלל מלקוח, שבי צאדם

יב וַיָּבֹאוּ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַלְעָזָר הַכֹּהֵן
 וְאֶל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשְּׂבִי
 וְאֶת-הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת-הַשְּׁלָל אֶל-
 הַמַּחֲנֶה אֶל-עֲרֶבֶת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-
 יַרְדֵּן יַרְחוֹ: ׀ שלישי שני כשהן מחוברין
 יג וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל-
 גִּשְׂיָאֵי הָעֵדָה לְקִרְאתָם אֶל-מַחֲוִץ
 לַמַּחֲנֶה: יד וַיִּקְצַף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי
 הַחֵיל שָׂרֵי הָאֱלֹפִים וְשָׂרֵי הַמַּאֲוֹת
 הַבָּאִים מִצִּבְא הַמִּלְחָמָה: טו וַיֹּאמֶר
 אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחַיִּיתֶם כָּל-נַקְבָּה:
 טז הֵן הִנֵּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבֵּר

דְּבַרְתָּא בְּאַנְשָׁא
 וּבְכַעֲרִיא: יב וְאִיתִיו לֹת
 מֹשֶׁה וּלֹת אֶלְעָזָר
 כְּהֵנָּא וּלֹת כְּנִשְׁתָּא
 דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִת שְׂבִיא
 וְיִת דְּבַרְתָּא וְיִת עֲדָא
 לְמִשְׁרִיתָא לְמִשְׁרִיא
 דְּמוֹאָב דִּי עַל יַרְדְּנָא
 דִּירְחוֹ: יג וּנְפִקוּ מֹשֶׁה
 וְאַלְעָזָר כְּהֵנָּא וְכָל
 רְבֵרְבֵי כְּנִשְׁתָּא
 לְקַדְמוּתְהוֹן לְמִבְרָא
 לְמִשְׁרִיתָא: יד וַיִּרְגִזוּ
 מֹשֶׁה עַל דְּמַמְזֵן עַל
 חֵילָא רְבֵנֵי אֱלֹפִין וְרְבֵנֵי
 מַאֲוֹתָא דְּאִתּוּ מַחִיל
 קְרָבָא: טו וַאֲמַר לְהוֹן
 מֹשֶׁה הַקְּיָמְתוּן כָּל
 נֹקְבָא: טז הָא אַנְוּן

רש"י

מלקוח, שבי צדק ומלקוח צנהמה: (יג) ויצאו משה ואלעזר הבהן. לפי שראו את נערי ישראל יוצאים לחטוף מן הצזה (ספרי): (יד) ויקצף משה על פקודי החייל. ממונים על החיל ללמדך שכל סרחון הדור תלוי בגדולים שיש כח צדק למחות (ספרי): (טז) הן הגדה. מגיד שהיו מכירים אותן. זו היא שנכשל פלוני צה (ילקוט): בדבר בעצם. אמר להם אפילו אתם מכניסין כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם שמה מרובים אתם מן המנריים שהיו שם מאות רכב צחור צואו ואשיאכם ענה, אלהיהם של אלו שונא ומה הוא וכו' כדאיתא בחלק (קו). ונספרי:

עטרת רש"י

ומלקוח צנהמה: (יג) ויצאו משה ואלעזר הבהן. לפי שראו את נערי ישראל יוצאים לחטוף מן הצזה (ספרי): (יד) ויקצף משה על פקודי החייל. ממונים על החיל ללמדך שכל סרחון הדור תלוי בגדולים שיש כח צדק למחות (ספרי): (טז) הן הגדה. מגיד שהיו מכירים אותן. זו היא שנכשל פלוני צה (ילקוט): בדבר בעצם. אמר להם בלעם למלכי מדין אפילו אתם מכניסין כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם שמה מרובים אתם מן המנריים שהיו שם מאות רכב צחור צואו ואשיאכם ענה, אלהיהם של אלו שונא ומה הוא וכו' כדאיתא בחלק (קו). ונספרי:

במדבר לא מוטות שנה

תרגום

בְּלֵעָם לְמִסְר־מַעַל בִּיהוָה עַל־דְּבַר
פְּעוֹר וְתֵהִי הַמִּגֵּפָה בַּעֲדַת יְהוָה:
יִי וְעֵתָהּ הֲרִגוּ כָּל־זָכָר בַּטָּף וְכָל־
אִשָּׁה יוֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר
הֲרִגוּ: יִי וְכָל הַטָּף בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא־
יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הֲחִיּוּ לָכֶם: יִי וְאַתֶּם
חַנּוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַע־עַת יָמִים כָּל־
הַיָּג נָפֶשׁ וְכָל אֶבֶן נֹגַע בַּחֲלָל

הָיָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל
בַּעֲצַת בְּלָעַם לְשַׁקֵּרָא
שָׁקַר קָדָם יְיָ עַל עַסְק
פְּעוֹר וְהוֹת מוֹתָנָא
בְּכַנְשֵׁתָא דִּי: יִי וְכַעֲנָן
קָטוּלוֹ כָּל דְּכוּרָא
בַּטָּפְלָא וְכָל אֶתְתָא
דִּידַעַת גְּבַר לְמִשְׁכַּבֵּי
דְּכוּרָא קָטוּלוֹ: יִי וְכָל
טָפְלָא בְּנֵי־אִי דִּי לֹא
יָדְעָא מִשְׁכַּבֵּי דְּכוּרָא
קָטִימוֹ לְכוּן: יִי וְאַתּוֹן

רש"י

(י"ז) וכל אשה יודעת איש. (ינמות ס) ראויה להבעל אף על פי שלא נבעלה ולפני הזין העצירוס והראויה ליבעל פניה מוריקות: הרגו. (ספרי) למה חזר ואמר להפסיק הענין דברי רבי ישמעאל שאם אני קורא הרגו כל זכר בטף וכל אשה יודעת איש וכל הטף בנשים וגו' איני יודע אם להרוג (וכל אשה יודעת) עם הזכרים או להחיות עם הטף לכך נאמר הרגו: (יט) מחוץ למחנה. שלא יכנסו לעזרה: כל הדרג נפש. (ספרי) רבי מאיר אומר זהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחצורי המת כאילו נוגע במת עצמו או יכול אפילו זרק בו חץ והרגו תלמוד לומר וכל נגע בחלל הקיש הורג לנוגע מה נוגע על ידי חצורו אף הורג על ידי חצורו:

עטרת רש"י

(י"ז) וכל אשה יודעת איש. (ינמות ס) ראויה להבעל כגון בת ג' ויום אחד [שפתי חכמים] אף על פי שלא נבעלה ולפני הזין העצירוס והראויה ליבעל פניה מוריקות: הרגו. (ספרי) למה חזר ואמר בסוף הפסוק הרגו ומתוך להפסיק הענין דברי רבי ישמעאל שאם אני קורא הרגו כל זכר בטף וכל אשה יודעת איש וכל הטף בנשים וגו' בלי הפסק איני יודע אם להרוג (וכל אשה יודעת) עם הזכרים או להחיות כל אשה יודעת איש עם הטף בנשים הכתוב בפסוק הבא לכך נאמר עוד פעם הרגו להפסיק הענין ולומר מה שכתוב למטה "וכל הטף בנשים וגו'" הוא ענין נפרד [באור]: (יט) מחוץ למחנה. שלא יכנסו לעזרה שהרי אין שלוח טמאי מתים אלא ממחנה שכינה אבל לא משאר המחנות אפילו ממחנה לוי [מזרחי]: כל הדרג נפש. (ספרי) רבי מאיר אומר זהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחצורי המת כאילו נוגע במת עצמו או יכול אפילו זרק בו חץ והרגו יהא טמא דכל הורג נפש משמע אף על פי שלא נגע בו [שפתי חכמים] תלמוד לומר וכל נגע בחלל הקיש הורג לנוגע מה נוגע על ידי חצורו במת אף הורג על ידי חצורו:

שָׂרוּ מִבְּרֵא לְמִשְׁרִיתָא
 שְׁבַעַא יוֹמִין בֵּל דִּי
 קָמַל נִפְשָׁא וְכַל דִּי
 קָרַב בְּקָטִילָא תְּדוֹן
 עֲלוּהִי בְיוֹמָא תְּלִיתָאָה
 וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה אֶתוֹן
 וּשְׁבִיכּוֹן: כ וְכַל לְבוּשׁ
 וְכַל מְאֹן דְּמִשְׁדָּה וְכַל
 עוֹבֵד מְעוּזִי וְכַל מְאֹן
 דְּעָא תְּדוֹן עֲלוּהִי:

תְּתַחֲטְאוּ בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם
 הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׁבִיכֵם: כ וְכַל־בְּגָד
 וְכַל־כְּלִי־עוֹר וְכַל־מַעֲשֵׂה עֲזִים
 וְכַל־כְּלִי־עֵץ תְּתַחֲטְאוּ: ס כֹּא וַיֹּאמֶר
 אֱלֹעֲזָר הַכֹּהֵן אֶל־אֲנֹשִׁי הַצָּבָא
 הַבָּאִים לְמַלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה

כא ואמר אלעזר כהןא לגברי חילא דאתו לקרבא דא גזרת דא אוריתא די פקיד יי ית

רש"י

תתחטאו. בני נדה כדן שאר טמאי מתים שאף לדברי האומרים קברי גוים אינם מטמאין בזהל שנאמר (יחזקאל לד לא) ואתן לאני לאן מרעיתי אדם אתם, אתם קרויין אדם ואין גוים קרויין אדם, מודה הוא שהגוים מטמאים במגע ובמשא שלא נאמר אדם אלא לכל טומאת אהלות שנאמר (במדבר יט יד) אדם כי ימות בזהל: אתם ושביכם. לא שהגוים מקבלין טומאה וצריכין הזאה אלא מה אתם בני צרית אף שביכם כשיצאו לצרית ויטמאו צריכין הזאה: (כ) וב' מעשה עזים. (ת"כ) להביא כלי הקרנים והטפלים והעצמות (חולין כה:): (כא) ויאמר אלעזר הכהן וגו'. לפי שצא משה לכלל כעס צא לכלל טעות שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי גוים וכן אמה מוצא בשמיני למלואים שנאמר (ויקרא י טז) ויקנוף (משה) על אלעזר ועל איתמר צא לכלל כעס צא לכלל טעות וכן (במדבר כ י) בשמעו נא המורים ויך את הסלע על ידי הכעס טעה (ספרי פסחים סו:):

עמרת רש"י

תתחטאו. בני נדה כדן שאר טמאי מתים שאף לדברי האומרים קברי גוים אינם מטמאין בזהל שנאמר (יחזקאל לד לא) ואתן לאני לאן מרעיתי אדם אתם, אתם קרויין אדם ואין גוים קרויין אדם, מודה הוא שהגוים מטמאים במגע ובמשא שלא נאמר אדם אלא לכל טומאת אהלות שנאמר (במדבר יט יד) אדם כי ימות בזהל: אתם ושביכם. לא שהגוים מקבלין טומאה וצריכין הזאה אלא מה אתם בני צרית אף שביכם כשיצאו לצרית ויטמאו צריכין הזאה ומקרא זה אף לדורות נאמר וכן כל הפרשה של גיעול כלים [שפתי חכמים]: (כ) וב' מעשה עזים. למה לי הא כתיב כל כלי עור [שפתי חכמים] ומעשה עזים בכלל אלא (ת"כ) להביא כלי הקרנים והטפלים והעצמות (חולין כה:): (כא) ויאמר אלעזר הכהן וגו'. לפי שצא משה לכלל כעס צא לכלל טעות שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי גוים וכן אמה מוצא בשמיני למלואים שנאמר (ויקרא י טז) ויקנוף (משה) על אלעזר ועל איתמר צא לכלל כעס צא לכלל טעות וכן (במדבר כ י) בשמעו נא המורים ויך את הסלע על ידי הכעס טעה (ספרי פסחים סו:):

אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: כִּבְּ אֶךְ
 אֶת-הַזֶּהָב וְאֶת-הַכֶּסֶף אֶת-הַנְּחֹשֶׁת
 אֶת-הַבְּרֹזֶל אֶת-הַבְּדִיל וְאֶת-
 הָעֹפְרָת: כִּבְּ כָל-דָּבָר אֲשֶׁר-יָבֵא בָאִשׁ
 תַּעֲבִירוּ בָאִשׁ וְטָהַר אֶךְ בְּמִי נָדָה
 יִתְחַטֵּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא-יָבֵא בָאִשׁ

מִשֶׁה: כִּבְּ בְרָם יִת
 דְּהָבָא וְיִת פֶּסֶפָא יִת
 נְחֹשָׁא יִת פְּרֹזְלָא יִת
 אֲבָצָא וְיִת אֲבָרָא: כִּבְּ כָל
 מִדְּעָם דְּמִתְעַל בְּנוֹרָא
 תַעֲבְרִינָה בְּנוֹרָא וְיִדְכִי
 בְרָם בְּמִי אֲדִיּוּתָא יִתְדִי
 וְכֹל דִּי לֹא מִתְעַל
 בְּנוֹרָא תַעֲבְרִינָה בְּמִיָּא:

רש"י

אשר צוה ה' וגו'. (ספרי) תלה ההוראה ברבו: (כב) אך את הזהב וגו'. אף על פי שלא הזהיר לכם משה אלא על הלכות טומאה עוד יש להזהיר לכם על הלכות גיעול. ואך לשון מעוט כלומר ממועטין אחס מלהשתמש בכלים אפילו אחר טהרתן מטומאת המת עד שיטהרו מזליעת איסור נבלות. ורבותינו אמרו אך את הזהב לומר שצריך להעביר חלודה שלו קודם שיגעילנו וזהו לשון אך שלא יהא שם חלודה אך המתכת יהיה כמו שהוא (ילקוט): (כג) כל דבר אשר יבא באש. לבשל בו כלום: תעבירו באש. כדרך תשמישו הגעלתו מי שתשמישו על ידי חמין יגעילנו בחמין ומי שתשמישו על ידי לני כגון השפוד והאסקלה ילכנו באור (ע"ז עה): אך במי נדה יתחטא. לפי פשוטו חטוי זה לטהרו מטומאת מת אמר להם צריכין הכלים גיעול לטהרם מן האיסור וחטוי לטהרן מן הטומאה. ורבותינו דרשו מכאן שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה לכלי מתכות ומי נדה הכתובין כאן דרשו מים הראויים לטבול בהם נדה (ויקרא טו יט). וכמה הם מ' סאה (ע"ז עה): וב' אשר לא יבא באש. כל דבר שאין תשמישו על

עפרת רש"י

אשר צוה ה' וגו'. (ספרי) תלה ההוראה ברבו שלא יהיה נראה כאלו הוא מורה לישראל ולוקח חשיבות לעצמו במקום רבו (גור אריה): (כב) אך את הזהב וגו'. אף על פי שלא הזהיר לכם משה אלא על הלכות טומאה עוד יש להזהיר לכם על הלכות גיעול. ואך לשון מעוט כלומר ממועטין אחס מלהשתמש בכלים אפילו אחר טהרתן מטומאת המת עד שיטהרו מזליעת איסור נבלות. ורבותינו אמרו אך את הזהב לומר שצריך להעביר חלודה שלו קודם שיגעילנו וזהו לשון אך שלא יהא שם חלודה אך המתכת יהיה כמו שהוא (ילקוט): (כג) כל דבר אשר יבא באש. לבשל בו כלום דאי לא בשל בו מאחד שלא בלע מן האיסור מה הכשר צריך (מזרחי): תעבירו באש. כדרך תשמישו הגעלתו מי שתשמישו על ידי חמין יגעילנו בחמין ומי שתשמישו על ידי לני כגון השפוד והאסקלה סריג לצלי (באור) ילכנו באור (ע"ז עה): אך במי נדה יתחטא. לפי פשוטו חטוי זה לטהרו מטומאת מת אמר להם צריכין הכלים גיעול לטהרם מן האיסור וחטוי לטהרן מן הטומאה. ורבותינו דרשו מכאן שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה לכלי מתכות ומי נדה הכתובין כאן דרשו מים הראויים לטבול בהם נדה (ויקרא טו יט). וכמה הם מ' סאה (ע"ז עה): וב' אשר לא יבא באש. כל דבר שאין תשמישו על ידי האור כגון קיחנות

תַּעֲבִירוּ בַּמַּיִם: כִּד וּכְפִסְתֶּם בְּגִדְיֶכֶם
 בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּמָהֳרַתֶּם וְאַחַר תָּבֹאוּ
 אֶל-הַמַּחֲנֶה: ׀ רַבִּיעִי כֹה וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כֹּה שָׂא אֶת רֹאשׁ
 מַלְקוֹחַ הַשְּׁבִי בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה אֶתָּה
 וְאַלְעֹזֵר הַכֹּהֵן וְרָאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה:
 כֹּה וְחָצִיֹת אֶת-הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי
 הַמַּלְחָמָה הַיִּצְאִים לְצַבָּא וּבֵין כָּל-
 הָעֵדָה: כֹּה וְהִרְמַת מְכָס לִיהוָה מֵאֵת
 אֲנָשֵׁי הַמַּלְחָמָה הַיִּצְאִים לְצַבָּא אֶחָד
 זָפֶשׁ מִחֲמֵשׁ הַמַּאוֹת מִן-הָאָדָם וּמִן-
 הַבְּקָר וּמִן-הַחֲמֹרִים וּמִן-הַצֹּאֵן:
 כֹּה מִמַּחֲצִיתָם תִּקְחוּ וְנָתַתָּה לְאַלְעֹזֵר

כד ויתחורון לבושיכון
 ביוםא שביעאה ותדבון
 ובתר כן תעלון
 למשריתא: כה ואמר יי
 למשה למימר: כו קבל
 ית חושבן דכרת שבויא
 באנשא ובבעירא את
 ואלעזר כהנא ורישי
 אבותה כנשתא:
 כז ותפלג ית דכרתא בין
 גברי מגיחי קרבא
 דנפקו לחילא ובין כל
 כנשתא: כח ותפרש
 וסיבא קדם יי מן גברי
 מגיחי קרבא דנפקו
 לחילא חד נפשא
 מחמש מאה מן אנשא
 ומן תורי ומן חמרי ומן
 ענא: כט מפלגותהון
 תפסון ותפן לאלעזר
 כהנא אפרשותא קדם

רש"י

ידי האור כגון קיטונות כוסות ולוחיות שמשמשן צנון ולא זלעו איסור: תעבירו במים. מטבילן ודיו ודוקא כלי מחכות (ע"ז עה:): (כד) אל המחנה. למחנה שכינה שאין עמא מת טעון שילוח ממחנה לוייה וממחנה ישראל (פסחים סו:): (כו) שא את ראש. קמ את המשנון: (כז) וחצית את המלקוח בין תפשי המלחמה וגו'. תניו לאלו ותניו לאלו:

עמרת רש"י

כדים כוסות ולוחיות שמשמשן צנון ולא זלעו איסור: תעבירו במים. מטבילן אחר שיפשוף קצת [גור אריה] ודיו ודוקא כלי מחכות (ע"ז עה:): (כד) אל המחנה. למחנה שכינה שאין עמא מת טעון שילוח ממחנה לוייה וממחנה ישראל (פסחים סו:): (כו) שא את ראש. קמ את המשנון כמו (שמות ל יב) כי תשא את ראש ולא לשון הרמה כמו (בראשית מ יג) ישא פרעה את ראשך מעליך [שפתי חכמים]: (כז) וחצית את המלקוח בין תפשי המלחמה וגו'. לא שיחלק אותו לחצאין בין מעמד תופשי המלחמה ובין מעמד כל העדה בלבד אלא יש לו לחלק [מזרח] תניו לאלו ותניו לאלו:

הִכֵּהוּ תְרוּמַת יְהוָה: ל וּמִמַּחֲצַת בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל תִּקַּח | אֶחָד | אֶחָד מִן־
 הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם מִן־הַבֶּקֶר מִן־
 הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן מִכֹּל־הַבְּהֵמָה
 וְנִתְּתָה אֹתָם לְלוֹיִם שְׂמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת
 מִשְׁכַּן יְהוָה: לא וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר
 הִכֵּהוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
 לב וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ יֵתֵר הַבֶּזוּ אֲשֶׁר בְּזוּזוֹ
 עִם הַצֹּבָא צֹאן שְׁש־מֵאוֹת אֵלֶף
 וְשִׁבְעִים אֵלֶף וַחֲמִשָּׁת אֵלֶפֶיִם:
 לג וּבֶקֶר שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים אֵלֶף:
 לד וַחֲמֹרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אֵלֶף: לה וַנִּפְּשׂ
 אָדָם מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ
 מִשְׁכַּב זָכָר כָּל־נַפְשׁ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים
 אֵלֶף: לו וַתְּהִי הַמַּחֲצָה חֵלֶק הַיִּצְאִים
 בַּצֹּבָא מִסֵּפֶר הַצֹּאן שְׁלֹש־מֵאוֹת

י: ל ומפלגות בני
 ישראל תסב חד
 דאתחד מן חמשין מן
 אנשא מן תורי מן
 חמרי ומן ענא מכל
 בעירא ותתן יתהון
 ללואי נטרי מטרת
 משכנא דוי: לא ועבר
 משה ואלעזר כהנא
 כמא די פקיד יי ית
 משה: לב והיה דברתא
 שאר בזא די בזו עמא
 די נפקו לחילא ענא
 שית מאה ושבעין
 וחמשא אלפין: לג ותורי
 שבעין ותריין אלפין:
 לד וחמרי שתין וחד
 אלפין: לה ונפשא
 דאנשא מן נשיא די
 לא ידעא משכבי
 דכורא כל נפשתא
 תלתין ותריין אלפין:
 לו והות פלגותא חולק
 גבריא די נפקו לחילא
 מנין ענא תלת מאה
 ותלתין ושבע אלפין

רש"י

(לב) ויהי המלקוח יתר הבז. לפי שלא נטוו להרים מכס מן המטלטלין אלא מן המלקוח כתב את הלשון הזה והיה המלקוח שבא לכלל חלוקה ועודף על כל המטלטלין אשר בזו עס הנצב איש לו ולא בא לכלל חלוקה, מספר האין וגו':

עמרת רש"י

(לג) ויהי המלקוח יתר הבז. לפי שלא נטוו להרים מכס מן המטלטלין אלא מן המלקוח כתב את הלשון הזה והיה המלקוח שבא לכלל חלוקה ועודף על כל המטלטלין אשר בזו עס הנצב איש לו ולא בא לכלל חלוקה, מספר האין וגו':

שם במדבר לא מטות

תרגום

וחמש מאה: לו והיה נסיבא קדם יי מן ענא שית מאה שבועין וחמש: לח ותורי תלתין ושתא אלפין ונסיבהון קדם יי שבועין ותריין: לט וחמרי תלתין אלפין וחמש מאה ונסיבהון קדם יי שתין וחד: מ ונפשא דאנשא שתא עשר אלפין ונסיבהון קדם יי תלתין ותריין נפשיין: מא ויהב משה ית נסיב אפרשותא קדם יי לאלעזר כהנא כמא די פקיד יי ית משה: מב ומפלגות בני ישראל די פלג משה מן גבריא די נפקו לחילא: מג והות פלגות כנשתא מן ענא תלת מאה ותלתין ושבעא אלפין וחמש מאה: מד ותורי תלתין ושתא

אלף ושלשים אלף ושבעת אלפים וחמש מאות: לו ויהי המכם ליהוה מן־הצאן שש מאות חמש ושבעים: לח והבקר ששה ושלשים אלף ומכם ליהוה שנים ושבעים: לט וחמרים שלשים אלף וחמש מאות ומכם ליהוה אחד ושלשים: מ ונפש אדם ששה עשר אלף ומכם ליהוה שנים ושלשים נפש: מא ויתן משה את־מכם תרומת יהוה לאלעזר הכהן כאשר צוה יהוה את־משה: חמישי מב וממחצית בני ישראל אשר חצה משה מן האנשים הצבאים: מג ותהי מחצת העדה מן־הצאן שלש־מאות אלף ושלשים אלף שבעת אלפים וחמש מאות: מד ובקר

רש"י

(מג) וממחצית בני ישראל אשר חצה משה. לעדה והולאה להם מן האנשים הנוצאים: (מג) ותהי מחצת העדה. כן וכך:

עמרת רש"י

(מב) וממחצית בני ישראל אשר חצה משה. כלומר אשר חלק ונתן משה [גור אריה] לעדה והולאה להם מן האנשים הנוצאים כי לא יתכן לפרש "אשר חצה משה" שחלק את גוף האנשים הצבאים [שפתי חכמים]: (מג) ותהי מחצת העדה. כן וכך וממנו לקח את האחוז אחד מן החמשים ונתן ללוים [גור אריה] ולא בא להודיענו מספר המחצה שקבלו בני ישראל

אלפין: מה וחמרי תלתין
 אלפין וחמש מאה:
 מו ונפשא דאנשא שתא
 עשר אלפין: מו ונסוב
 משה מפלגות בני
 ישראל ית דאתחד חד
 מן חמשין מן אנשא
 ומן בעירא ויהב יתהון
 ללואי נטרי מפרת
 משכנא דיי כמא די
 פקיד יי ית משה:
 מח וקרבו לות משה די
 ממנן על אלפי חילא
 רבני אלפין ורבני
 מאותא: מט ואמרו
 למשה עבדיך קבילו
 ית חשבון גברי מניחי
 קרבא די עמנא ולא
 שגא מננא אנשי:
 נ וקרנא ית קורנא
 דיי גבר דאשכח מאן

ששה ושלשים אלף: מה וחמרים
 שלשים אלף וחמש מאות: מו ונפש
 אדם ששה עשר אלף: מו ויקח משה
 ממחצת בני ישראל את האהו אחד
 מן החמשים מן האדם ומן
 הבהמה ויתן אתם ללויים שמרי
 משמרת משכן יהוה כאשר צוה
 יהוה את משה: מח ויקרבו אל משה
 הפקדים אשר לאלפי הצבא שרי
 האלפים ושרי המאות: מט ויאמרו
 אל משה עבדיך נשאו את ראש
 אנשי המלחמה אשר בידנו ולא
 נפקד ממנו איש: נ ונקרב את קרבן

רש"י

(מח) הפקדים. הממונים: (מט) ולא נפקד. לא נחסר ותרגומו ולא שגא, חף הוא בלשון ארמי חסרון כמו (בראשית לא לט) אנכי אחטנה תרגומו דהות שגיא ממנינא וכן (שמואל א כ יח) כי יפקד מושבך יחסר מקום מושבך איש הרגיל לישב שם וכן (שם כ ז) ופקד מקום דוד נחסר מקומו ואין איש יושב שם:

עמרת רש"י

כמה הוא, שזה אנו יודעים מהחצי הראשון שקבלו היוצאים בצבא [שפתי חכמים]:
(מח) הפקדים. הממונים מאחרים, לכך נקראו פקודים. ואינו כמו ויפקד המלך פקידים (אסתר ב ג) שהם נקראו פקידים לפי שהם פוקדים אחרים לעשות כך וכך [גור אריה]: **(מט) ולא נפקד.** לא נחסר ותרגומו ולא שגא, חף הוא בלשון ארמי חסרון כמו (בראשית לא לט) אנכי אחטנה תרגומו דהות שגיא ממנינא שהיתה נפקדת ומחוסרת (רש"י שם) וכן (שמואל א כ יח) כי יפקד מושבך יחסר מקום מושבך איש הרגיל לישב שם וכן (שם כ ז) ופקד מקום דוד נחסר מקומו ואין איש יושב שם:

יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְּלִי-זָהָב
 אֲצַעֲדָה וְצַמִּיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמֹז
 לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה:
 נָא וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת-
 הַזָּהָב מֵאֵתָם כָּל כְּלֵי מַעֲשֵׂה: נָגַד וַיְהִי
 אֵל פְּלִזָּה הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵרִימוּ
 לַיהוָה שֵׁשֶׁה עָשָׂר אֶלֶף שֶׁבַע-
 מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שָׂרֵי
 הָאֲלָפִים וּמֵאֵת שָׂרֵי הַמֵּאוֹת: נָגַד אֲנִישֵׁי
 הַצָּבָא בְּזוּזוֹ אִישׁ לוֹ: נָגַד וַיִּקַּח מֹשֶׁה
 וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת-הַזָּהָב מֵאֵת שָׂרֵי
 הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבֵאוּ אֹתוֹ אֶל-
 אֶהֱל מוֹעֵד זָכְרוֹן לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
 יְהוָה: פ שִׁישִׁי שְׁלִישִׁי כֶּשֶׁהן מַחֻבְרִין
 לָב א וּמְקַנָּה א רֹב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן
 וּלְבְנֵי-גַד עָצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת-
 אֶרֶץ יַעֲזָר וְאֶת-אֶרֶץ גִּלְעָד וַהֲנִיחָהּ

דְּדָבָר שִׁירִין וְשִׁבְבוֹן
 עֲזָקוֹן קִדְשִׁין וּמְחֻדָּד
 לְכַפֵּרָא עַל נַפְשֹׁתָנָא
 קָדָם יי: נָא וְנָסִיב מֹשֶׁה
 וְאֶלְעָזָר כֹּהֵנָא יְת
 דְהָבָא מִנְהוֹן כָּל מָאן
 דְעוֹבְדָא: נָגַד וַהֲוָה כָּל
 דְהָב אֶפְרָשׁוּתָא דִּי
 אֶפְרָשִׁין קָדָם יי שְׁתָּא
 עֲשָׂר אֲלָפִין שֶׁבַע מֵאָה
 וַחֲמִשִּׁין סֵלְעִין מִן רַבְּנֵי
 אֲלָפִין וּמִן רַבְּנֵי
 מֵאוֹתָא: נָגַד גְּבַרֵי דְחִילָא
 בְּזוּזוֹ גְּבַר לְנַפְשֵׁיהּ:
 נָגַד וְנָסִיב מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר
 כֹּהֵנָא יְת דְהָבָא מִן
 רַבְּנֵי אֲלָפִין וּמֵאוֹתָא
 וְאִיתֵיאוּ יְתֵיהּ לְמִשְׁכַּן
 זְמָנָא דְכִרְנָא לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל קָדָם יי: א וּבְעֵיד
 סְגִי הוּוּה לְבְנֵי רְאוּבֵן
 וּלְבְנֵי גַד תְּקִיף לְחֻדָּא
 וַחֲזוּ יְת אֶרֶע יַעֲזָר וַיְת
 אֶרֶע גִּלְעָד וַהֲוָה אֶתְרָא
 אֶתְר כְּשֶׁר לְבֵית בְּעִיר:

הַמָּקוֹם מְקוֹם

רש"י

(ג) אצעדה. אלו נמידים של רגל: וצמיד. של יד: עגיל. נומי און: וכומז. דפוס של בית הרחם לכפר על הרהור הלז של ננות מדין (שנת 70).

עפרת רש"י

(ג) אצעדה. אלו נמידים של רגל: וצמיד. של יד: עגיל. נומי און: וכומז. דפוס של בית הרחם לכפר על הרהור הלז של ננות מדין (שנת 70).

ח כדון עבדו אכהתכון
 כד שלחית יתהון
 מרקם גיאה למחוי ית
 ארעא: ט וסליקו עד
 נחלא דאתכלא וחזו ית
 ארעא ואוניאו ית לפא
 דבני ישראל בדיל דלא
 למעל לארעא דיהב
 להון יי: י ותקף רוגזא
 דיי ביומא ההוא וקיים
 למימר: יא אם יחזון
 גבריא דסליקו ממצרים
 מבר עשרין שנין
 ולעלא ית ארעא די
 קימית לאברהם ליצחק
 וליעקב ארי לא
 אשלימו בתר דחלתי:
 יב אלהן כלב בר יפנה
 קנזאה ויהושע בר נון
 ארי אשלימו בתר
 דחלתא דיי: יג ותקף
 רוגזא דיי בישראל
 וטרדנן במדברא
 ארבעין שנין עד דסרף

לָהֶם יְהוָה: ח כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם
 בְּשַׁלְחֵי אֲתֶם מִקֶּדֶשׁ בְּרַנַּע לְרֹאוֹת
 אֶת־הָאָרֶץ: ט וַיַּעֲלוּ עַד־נַחַל אֲשֶׁכּוֹל
 וַיִּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיָּנִיאוּ אֶת־לֵב בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה: י וַיַּחֲרֹאֲף
 יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר:
 יא אִם־יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֲלִים מִמִּצְרַיִם
 מִכֵּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה אֵת
 הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם
 לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב כִּי לֹא־מָלְאוּ אַחֲרָי:
 יב בְּלֹתִי כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה הַקְּנִזִּי וַיְהוֹשֻׁעַ
 בֶּן־נּוֹן כִּי מָלְאוּ אַחֲרָי יְהוָה: יג וַיַּחֲרֹ־
 אֲף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנְעַם בְּמַדְבַּר
 אַרְבַּעִים שָׁנָה עַד־תֵּם כָּל־הַדּוֹר

רש"י

(ח) מקדש ברנע. כך שמה ושמי קדש היו: (יב) הקנזי. (סוטה יא:) תורגו של קנו היה וילדה לו אמו של כלב את עתניאל: (יג) וינעם. ויטלטלס. מן נע ונד (בראשית ד יב):

עמרת רש"י

(ח) מקדש ברנע. כך שמה בשתי תיבות "קדש ברנע" ומה שכתוב במקום אחר קדש דמשמע שם המקום היה "קדש" זה אינו אלא [גור אריה] ושמי קדש היו: (יב) הקנזי. (סוטה יא:) תורגו של קנו היה כי אחר שמת יפנה אביו של כלב נשאת אמו של כלב לקנו לכך נקרא כאן הקנזי [שפתי חכמים] וילדה לו אמו של כלב את עתניאל: (יג) וינעם. ויטלטלס. מן נע ונד (בראשית ד יב):

כָּל דָּרָא דְעֵבִיד דְכִישׁ
 קָדָם יי' יד וְהָא קָמְתוּן
 חֲלָף אֲבָהֵתְכוּן תַּלְמִידֵי
 גְבַרְיָא חִיבְיָא לְאוּסְפָא
 עוֹד עַל תְּקוּף רוּגְזָא
 דִּי לְיִשְׂרָאֵל: טו אָרִי
 תְּתוּבֹן מִכְּתֵר דְחִלְתִּיה
 וְיוֹסֵף עוֹד לְאַחֲרוּתְהוּן
 בְּמִדְבָּרָא וְתַחֲבִלוּן לְכָל
 עֲמָא קְדִין: טז וְקָרִיבוּ
 לְוִתִּיה וְאָמְרוּ חֲטָרִין
 דְעָן נִבְנִי לְבַעִירָנָא
 הִכָּא וְקָרוּן לְמַסְלָנָא:
 יז וְאִנְחָנָא נִזְדַּרְוּ מִכְּעִין
 קָדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד
 דִּי נִעְלָמוּן לְאַתְרֵיהוּן

במדבר לב מטות ששה
 הַעֲשֵׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: יד וְהִנֵּה
 קָמְתֶם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבוֹת
 אֲנָשִׁים חַטָּאִים לְסַפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן
 אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל: טו כִּי תִשׁוּבוּן
 מֵאַחֲרָיו וְיוֹסֵף עוֹד לְהִנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר
 וְשַׁחַתְתֶם לְכָל־הָעַם הַזֶּה: טז וַיִּגְשׁוּ
 אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְדֵרֹת צָאן נִבְנְהָ
 לְמִקְנֵנוּ פֹה וְעָרִים לְמִסְפְּנוּ: יז וְאִנְחָנוּ
 נַחֲלֵץ חַשִׁים לְפָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד
 אֲשֶׁר אִם־הֵבִיאֲנֶם אֶל־מְקוֹמָם וַיֵּשֶׁב

רש"י

(ד) לַסַּפּוֹת. כמו (ישעיה כט א) ספו שנה על שנה (ירמיה ז כא) עולותיכם ספו וגו' לשון מוספת:
 (טו) נִבְנְהָ לְמִקְנֵנוּ פֹה. חסידים היו על ממונם יותר מצניהם וצנותיהם שהקדימו מקניהם לטפס. אמר
 להם משה לא כן, עשו את העיקר עיקר והטפל טפל בנו לכם תחלה ערים לטפכם ואחר כך גדרות
 ללאכנס (תנחומא): (יז) וְאִנְחָנוּ נַחֲלֵץ חַשִׁים. נודרו מהירים כמו (ישעיה ח ג) מהר שלל חש צו (שם ה
 יט) ימהר יחיסה: לַפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. צראשי גייסות מתוך שגבורים היו שכן נאמר צגד (דברים לג כ)
 וטרף זרוע אף קדקד. ואף משה חזר ופירש להם צאלה הדברים (שם ג יח) ואלו אחכם צעת ההיא וגו'
 חלוצים תעצרו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חיל. וציריחו כתיב (יהושע ו יז) והחלוץ הולך לפניו זה
 ראובן וגד שקיימו תנאם: וישב טפנו. צעודנו אלל אחינו:

עברת רש"י

(יד) לַסַּפּוֹת. כמו (ישעיה כט א) ספו שנה על שנה (ירמיה ז כא) עולותיכם ספו וגו' לשון
 מוספת: (טו) נִבְנְהָ לְמִקְנֵנוּ פֹה. חסידים היו על ממונם יותר מצניהם וצנותיהם שהקדימו
 מקניהם לטפס. אמר להם משה לא כן, עשו את העיקר עיקר והטפל טפל לכך שינה משה
 ואמר להם [שפתי חכמים] בנו לכם תחלה ערים לטפכם ואחר כך גדרות ללאכנס (תנחומא):
 (יז) וְאִנְחָנוּ נַחֲלֵץ חַשִׁים. נודרו מהירים כמו (ישעיה ח ג) מהר שלל חש צו ענין מהירות
 (מצודות שם) (שם ה יט) ימהר יחיסה: לַפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. צראשי גייסות מתוך שגבורים
 היו שכן נאמר צגד (דברים לג כ) וטרף זרוע אף קדקד. ואף משה חזר ופירש להם צאלה
 הדברים (שם ג יח) ואלו אחכם צעת ההיא וגו' חלוצים תעצרו לפני אחיכם בני ישראל כל בני
 חיל. וציריחו כתיב (יהושע ו יז) והחלוץ הולך לפניו זה ראובן וגד שקיימו תנאם: וישב

וַתָּבוֹן טַפְלָנָא בְּקִרְוִין
 פְּרִיכִין מִן קֳדָם יְתִבִי
 אֲרַעָא: יח לֹא גִתּוּב
 לְבִיתָנָא עַד דִּיחֶסְנִין
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גִּבְר
 אַחְסָנְתִּיה: יט אֲרִי לֹא
 נַחְסִין עִמָּהוֹן מַעְבְּרָא
 לְיַרְדֵּנָא וְלֹהֲלֵא אֲרִי
 קַבְלָנָא אַחְסָנְתָנָא לָנָא
 מַעְבְּרָא לְיַרְדֵּנָא
 מְדִינְחָא: כ וְאָמַר לְהוֹן
 מֹשֶׁה אִם תַּעֲבְדוּן יֵת
 פְּתַנְמָא הָדִין אִם
 תּוֹדְרוּן קֳדָם עֲמָא דִּי
 לְקִרְבָּא: כא וַיַּעֲבֵר לְכוּן
 כָּל דְּמִזְרוּ יֵת יַרְדֵּנָא
 קֳדָם עֲמָא דִּי עַד
 דִּיתַרְדָּ יֵת בְּעָלִי
 דְּכַבּוּהִי מִן קֳדְמוּהִי:
 כב וַתַּחֲכַבֵּשׁ אֲרַעָא קֳדָם
 עֲמָא דִּי וּבְתַר כֵּן
 תַּתּוּבּוֹן וַתְּהוֹן זָכָאִין מִן
 קֳדָם יי וּמִיִּשְׂרָאֵל וַתְּהִי
 אֲרַעָא הָדָא לְכוּן
 לְאַחְסָנָא קֳדָם יי: כג וְאִם

טַפְּנֹו בְּעָרֵי הַמְּבֻצָּר מִפְּנֵי יִשְׂבִי
 הָאָרֶץ: יח לֹא נָשׁוּב אֶל־בְּתִינוּ עַד
 הַתְּנַחַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ:
 יט כִּי לֹא נִנְחַל אַתֶּם מֵעַבְר לְיַרְדֵּן
 וְהִלָּאָה כִּי בָאָה נַחֲלָתְנוּ אֵלֵינוּ מֵעַבְר
 הַיַּרְדֵּן מִזְרַחָה: פ שְׂבִיעִי רְבִיעִי כֶּשֶׁן
 מְחֻבְרִין כ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־
 תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אִם־תִּחְלְצוּ
 לְפָנַי יְהוָה לְמַלְחָמָה: כא וְעַבְר לָכֶם
 כָּל־חֲלוּץ אֶת־הַיַּרְדֵּן לְפָנַי יְהוָה עַד
 הִזְרִישׁוּ אֶת־אִיְבּוֹ מִפְּנֵיו: כב וּנְכַבְּשָׁה
 הָאָרֶץ לְפָנַי יְהוָה וְאַחַר תָּשׁוּבוּ
 וְהִיִּיתֶם נְקִים מִיְהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל
 וְהִיִּיתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לְאַחֲזָה
 לְפָנַי יְהוָה: כג וְאִם־לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן

רש"י

בערי המבצר. שנזנה עכשיו: (יט) מעבר לירדן וגו'. נעצר המערי: כי באה נחלתנו. כנר קבלנו
 נעצר המזרחי:

עטרת רש"י

טפנו. נעודנו אלל אחינו: בערי המבצר. שנזנה עכשיו כי הבנוים כבר נהרסו במלחמה
 [שפתי חכמים]: (יט) מעבר לירדן וגו'. נעצר המערי מפני שהיו ישראל במזרחו של ירדן
 נקרא הצד השני שכנגדו עבר הירדן סתם [גור אריה]: כי באה נחלתנו. כנר קבלנו נעצר
 המזרחי:

הִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה וְדַעוּ חַטָּאתְכֶם
 אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם: כִּד בְּנֹוֹלְכֶם
 עָרִים לְטַפְּכֶם וּגְדַרְתִּי לְצַנְאֲכֶם
 וְהִיצָא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ: כה וַיֹּאמֶר בְּנֵי־
 גֹד וּבְנֵי רֵאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר
 עֲבַדִּיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר אָדֹנָי מִצְוָה:
 כו טַפְּנוּ נַשִּׁינוּ מִקִּנְנוּ וְכָל־בְּהֵמָתֵנוּ
 יִהְיוּ־שָׁם בְּעָרֵי הַגְּלֵעָד: כז וְעֲבַדִּיךָ
 יַעֲבֹרוּ כָּל־חֲלוּץ צָבָא לִפְנֵי יְהוָה
 לְמַלְחָמָה כַּאֲשֶׁר אָדֹנָי דִּבֶּר: כח וַיֵּצֵאוּ
 לָהֶם מִנְּשָׂה אֵת אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֵת
 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן וְאֶת־רֵאשֵׁי אֲבוֹת

לא תעבדון כן הא
 חבתון קדם יי ותדעון
 חובתכון די תשפח
 יתכון: כד בנו לכוון קרוין
 לטפלכון וחטרין לענכון
 ודיפוק מפורמכון
 תעבדון: כה ויאמר בני
 גד ובני ראובן למשה
 למימר עבדיך יעבדון
 כמא די רבוני מפקד:
 כו טפלנא נשנא גיתנא
 וכל בעירנא יהון תמן
 בקרני גלעד: כז ועבדיך
 יעברון כל דמורו חילא
 קדם עמא דיי לקרבא
 כמא די רבוני ממלל:
 כח ופקיד להון משה ית
 אלעזר כהנא וית
 יהושע בר נון וית
 רישי אבהת שבטיא

רש"י

(כד) לצנאכם. תיבה זו מגזרת (תהלים ח ח) זנה ואלפים כולם שאין צו אל"ף מפסיק צין נו"ן ללד"י ואל"ף שזא כאן אחר הנו"ן במקום של ה"א של זנה הוא. מיסודו של רצי משה הדרשן למדתי כן: ודיצא מפיכם תעשו. לגזרה שקבלתם עליכם לעזור למלחמה עד כבוש וחלוק שמה לא זקש מהם אלא ונכשה ואחר תשובו (פסוק כז) והם קבלו עליהם (פסוק יח) עד התנחל הרי הוסיפו להתעכב שזע שחלקו וכן עשו: (כה) ויאמר בני גד. כולם כאיש אחד: (כח) ויצו להם. כמו עליהם ועל תנאם מנה אלעזר

עמרת רש"י

(כד) לצנאכם. מדוע לא כתב צנאכם האל"ף אחר הצד"י כי תיבה זו מגזרת (תהלים ח ח) זנה ואלפים כולם וזה נאמר על רבוי צאן [גור אריה] שאין צו אל"ף מפסיק צין נו"ן ללד"י ואל"ף שזא כאן אחר הנו"ן במקום של ה"א של זנה הוא. מיסודו של רצי משה הדרשן למדתי כן: ודיצא מפיכם תעשו. כי עשיתם גדר [מורח] לגזרה שקבלתם עליכם לעזור למלחמה עד כבוש וחלוק שמה לא זקש מהם אלא ונכשה ואחר תשובו (פסוק כז) והם קבלו עליהם (פסוק יח) עד התנחל הרי הוסיפו להתעכב שזע שנים שחלקו וכן עשו כדרכיב בספר יהושע [שפתי חכמים]: (כה) ויאמר בני גד. למה כתיב ויאמר בלשון יחיד ובני לשון רבים [שפתי חכמים] לומר כולם כאיש אחד: (כח) ויצו להם. צווי זה לשון מינוי הוא כמו

לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל: כַּט וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה לְהוֹן אִם יַעֲבֹרוּ
 בְּנֵי גֵר וּבְנֵי רְאוּבֵן
 עִמָּכֶם יְת יִרְדְּנָא כָּל
 דְּמִזְרֵי לְקִרְבָּא קָדָם
 עִמָּא וְתִתְּכַבְּשׁ אֶרֶטָא
 קְדָמִיכֶם וְתִתְּנוּן לְהוֹן
 יְת אֶרֶטָא דְגִלְעָד
 לְאַחֲסָנָא: ל וְאִם לֹא
 יַעֲבֹרוּן מִזְרֵי עִמָּכֶם
 וַיִּחְסְנוּן בִּינֵיכֶם בְּאֶרֶטָא
 דְכְנָעָן: לֹא וְאִתִּיבוּ בְנֵי
 גֵר וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמִימֵר
 יְת דִּי מְלִיל יִי לְעִבְדֵיךָ
 כֵּן נַחְנָא נַעֲבֵר
 מִזְרֵי קָדָם עִמָּא דִּי
 לְאֶרֶטָא דְכְנָעָן וְעִמָּנָא
 אַחֲוֵית אַחֲסָנָתָנָא
 מִעֲבָרָא לִירְדְנָא: לז וַיְהִי
 לְהוֹן מֹשֶׁה לְבָנֵי גֵר
 וּלְבָנֵי רְאוּבֵן וּלְפִלְגֹת
 שְׂבָטָא דְמִנְשֵׁה בֵר
 יוֹסֵף יְת מְלָפֹת סִיחֹן
 מְלָפָא דְאַמּוֹרָאָה וְיְת
 מְלָפֹת עוּג מְלָפָא

הַמַּטּוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל: כַּט וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה אֱלֹהִים אִם יַעֲבֹרוּ בְנֵי־גֵר
 וּבְנֵי־רְאוּבֵן | אֶתְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן כָּל־
 חֲלוּץ לְמַלְחָמָה לְפָנַי יְהוֹה וְנִכְבְּשָׁה
 הָאָרֶץ לְפָנֵיכֶם וּנְתַתֶּם לָהֶם אֶת־אֶרֶץ
 הַגִּלְעָד לְאַחֲזָה: ל וְאִם־לֹא יַעֲבֹרוּ
 חֲלוּצִים אִתְּכֶם וְנִאֲחָזוּ בְּתַכְכֶּם
 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: לֹא וַיַּעֲנוּ בְנֵי־גֵר וּבְנֵי
 רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוֹה
 אֶל־עֲבָדֶיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה: לז נַחְנוּ נַעֲבֵר
 חֲלוּצִים לְפָנַי יְהוֹה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאֶתְנוּ
 אַחֲוֵית נַחֲלָתְנוּ מֵעֲבֵר לִירְדֵן: לז וַיִּתֵּן
 לָהֶם | מֹשֶׁה לְבָנֵי־גֵר וּלְבָנֵי רְאוּבֵן
 וְלַחֲצִי | שֵׁבֶט | מְנַשֶּׁה בֶן־יוֹסֵף אֶת־
 מַמְלַכַת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת־

רש"י

ויהושע כמו (שמות יד יד) ה' ילחם לכם: (לז) ואתנו אחזת נחלתנו. כלומר צידנו ונכרשותנו תהי אחזת
 נחלתנו מעבר הזה:

עמרת רש"י

שכתוב אחר זה ומלת להם היא כמו עליהם ועל תנאם, כלומר מנה עליהם ועל תנאם אלעזר
 ויהושע כמו (שמות יד יד) ה' ילחם לכם שפירושו עליכם כלומר בשבילכם [שפתי חכמים]:
 (לז) ואתנו אחזת נחלתנו. כלומר צידנו ונכרשותנו תהי אחזת נחלתנו מעבר הזה בעבר
 המזרחי, כי כאשר יעברו חלוצים יהיו הם בעבר הירדן המערבי ונחלתן בעבר הירדן מזרחה

דמתנן ארעא לקרוא
 בתחומין קרוי ארעא
 סחור סחור: לו ובנו בני
 גר ית דיבון וית
 עמרות וית ערער:
 לה וית עמרות שופן וית
 יעור ורמתא: לו וית בית
 נמרה וית בית הרן
 קרוין כרובן וחמרין
 דעין: לו ובני ראובן בנו
 ית חשבון וית אלעלא
 וית קריתים: לה וית נבו
 וית בעל מעון מקפן
 שמהן וית שבמה וקרו
 בשמהן ית שמהת

ממלכת עוג מלך הפשו הארץ
 לעריה בגבלת ערי הארץ סביב:
 לו ויבנו בני-גד את-דיבון ואת-
 עמרות ואת ערער: לה ואת-עמרת
 שופן ואת-יעור ויגבהה: לו ואת-בית
 נמרה ואת-בית הרן ערי מבצר
 וגדרת צאן: לו ובני ראובן בנו את-
 חשבון ואת-אלעלא ואת קריתים:
 לה ואת-נבו ואת-בעל מעון מוספת
 שם ואת-שבמה ויקראו בשמת

רש"י

(לו) ערי מבצר וגדרת צאן. זה סוף פסוק מוסב על תחלת הענין ויבנו בני גד את הערים הללו להיות ערי מצנר וגדרות לאן: (לח) ואת נבו ואת בעל מעון מוסבת שם. נבו ובעל מעון שמות עבודה וזה הם והיו האמוריים קורים עריהם על שם עבודה וזה שלהם ובני ראובן הסזו את שמש לשמות אחרים וזהו מוסבות שם נבו ובעל מעון מוסבות לשם אחר: ואת שבמה. בנו שבמה והיא שם האמורה למעלה (פסוק ג):

עמרת רש"י

(לז) ערי מבצר וגדרת צאן. זה סוף פסוק מוסב על תחלת הענין ויבנו בני גד את הערים הללו את דיבון ואת עמרת וכו' להיות ערי מצנר וגדרות לאן ולא שכל אלה הערים הנזכרים היו כבר ערי מבצר וגדרות צאן דאם כן מאי ויבנו דקאמר הרי כבר בנויים ועומדים [מזרחי]: (לח) ואת נבו ואת בעל מעון מוסבת שם. נבו ובעל מעון שמות עבודה וזה הם והיו האמוריים קורים עריהם על שם עבודה וזה שלהם ובני ראובן הסזו את שמש לשמות אחרים כגון בעל מעון שינו לאל מעון וזהו מוסבות שם ואינו שינוי גמור להיות קורא בשם אחר נבו ובעל מעון מוסבות לשם אחר אבל שאר הערים ששמותיהם לא היו שמות עבודת אלילים קבלו שם אחר אף אם לא נתבטל השם הראשון שכן תמצא שמקום אחד נקרא בהרבה שמות [גור אריה]: ואת שבמה. בני ראובן בנו שבמה והיא שם האמורה למעלה (פסוק ג) ואינה קשורה לאחת מן הערים מוסבות שם הכתוב בסמוך לו [גור אריה]:

קָרְוֵא דִּי בְּנוֹ: לט וְאֵלֹו
 בְּנֵי מְכִיר בַּר מְנַשֶּׁה
 לְגֻלְעָד וּכְבֻשָׁה וְתָרִיד
 יֵת אֲמֹרָאָה דִּי בַּה:
 מ וַיִּתֵּב מֹשֶׁה יֵת לְגֻלְעָד
 לְמְכִיר בַּר מְנַשֶּׁה
 וַיִּתֵּב בַּה: מֵא וַיֵּאִיר בַּר
 מְנַשֶּׁה אֶזֶל וּכְבֻשׁ יֵת
 כְּפָרְנִיָּהוּן וַיִּקְרָא יֵתָהּ
 כְּפָרְנֵי יֵאִיר: מַב וְנָבַח
 אֶזֶל וּכְבֻשׁ יֵת קָנַת
 וַיֵּת כְּפָרְנֵהָא וַיִּקְרָא לָהּ
 נָבַח בְּשֵׁמִיה: פ פ פ

אֶת־שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ: מִפְטִיר
 לט וַיֵּלְכוּ בְּנֵי מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה גִלְעָדָה
 וַיִּלְכְּדָהּ וַיִּזְרַשׁ אֶת־הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר־
 בַּה: מ וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמְכִיר
 בֶּן־מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב בַּה: מֵא וַיֵּאִיר בֶּן־
 מְנַשֶּׁה הֶלֶךְ וַיִּלְכְּדׁ אֶת־חֻזִּיתֵיהֶם
 וַיִּקְרָא אֶתְהֵן חֻזַּת יֵאִיר: מַב וְנָבַח הֶלֶךְ
 וַיִּלְכְּדׁ אֶת־קָנַת וְאֶת־בְּנֵיתֶיהָ וַיִּקְרָא
 לָהּ נָבַח בְּשֵׁמוֹ: פ פ פ

רש"י

(לט) ויורש. כתרנומו ומריך. שמיצת רי"ש משמשת שמי חלוקות לשון ירושה ולשון הורשה שהוא בלשון תרגום טירוד ומירון: (מא) חותיהם. כפרניהון: ויקרא אתהן חות יאיר. לפי שלא היו לו בנים קראם בשמו לזכרון: (מב) ויקרא לה נבח. לה אינו מפיך ה"א ורמימי ציסודו של רבי משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך הוא רפה שמשמעות מדרשו כמו לא ותמנהי מה ידרוש בשמי מיצות הדומות לה (רות ז יד) ויאמר לה צועז (זכריה ה יא) לננות לה צית: חסלת פרשת מטות

עטרת רש"י

(למ) ויורש. כתרנומו ומריך. שמיצת רי"ש משמשת שמי חלוקות לשון ירושה ולשון הורשה שהוא בלשון תרגום טירוד ומירון: (מא) חותיהם. כתרנומו כפרניהון כפרים שלהם: ויקרא אתהן חות יאיר. לפי שלא היו לו בנים קראם בשמו לזכרון: (מב) ויקרא לה נבח. לה אינו מפיך ה"א אינה דגושה ורמימי ציסודו של רבי משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך הוא רפה שמשמעות מדרשו כמו לא כאלו כתיב "לא נבח". ותמנהי מה ידרוש בשמי מיצות הדומות לה (רות ז יד) ויאמר לה צועז (זכריה ה יא) לננות לה צית כי אי אפשר לדרוש ויאמר "לא בועז" או לבנות "לא בית" [שפתי חכמים]: חסלת פרשת מטות

הפטרת מטות בירמיה פרק א

אם מטות ומסעי מחוברין אז קורין "שמעו" דפרשת מסעי ואפילו הוא ראש חודש.

דבְּרֵי יִרְמְיָהוּ בֶּן־חֶלְקִיָּהוּ מִן־הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בְּעֵנְתוֹת בְּאֶרֶץ בְּנִימִן: אֲשֶׁר הָיָה
 דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו בְּיָמָיו יְאֻשִׁיָּהוּ בֶּן־אֲמֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּשָׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁנָה